

Altrament, a Formentera donen avui el nom de *brí-falo* a un peix del qual treuen oli i que pesa més d'una tona (1963); en el gascó dels Pirineus centrals (Campà, Arrens i d'alguna altra zona gascona) donen avui el nom de *brúhou* al mul fill de somera (Rohlf, *Le Gc.*, § 339, p. 68). Com a nom del duc, *brúfol* (usat en algunes zones valencianes: Giner i March, 1935; *AlcM*) és un mer homònim, alteració d'una forma *bufo*, equivalència local del cast. *BUHO*.

Pel que fa a l'ètimon greco-llatí del mot, la formació d'ell i de les seves variants és un problema complicat. En llatí la forma amb *-a-* posttònica prova que ve del grec (o almenys ha estat subjecte a una forta influència d'aquest), però *bubalus* sembla haver estat després alterat per influència d'una variant sabèllica del ll. *bubulus* 'boví, tirant a bou'; i alhora és probable que, tant en llatí com en grec, el mot estigués fortament sotmès a la influència dels derivats de l'indoeur. *gʷou-* 'bou' (> ll. *bos, bovis*, gr. *bús*); al mateix temps el mot tindria origen exòtic (potser d'Àfrica, cf. la variant grega fem. *búbalis*, que recorda la terminació de certs manlleus de l'egipci); i tanmateix també cal tenir en compte que un dels derivats sanscrits de l'indoeur. *gʷou-*, o sigui *gavalab*, de forma molt comparable al ll. *bubulus*, designa precisament el brúfol (cf. Walde-H., p. 118; Ernout-M.; Pok., *IEW*, 482.3 f.).

Hi ha mots homònims que depenen més del grup de *ruífol-ruífac-brufada* (del qual diem alguna cosa a *BRUFAR*) que del nostre mot, si bé sens dubte hi ha hagut també suma de les dues arrels en alguns d'ells; mots d'escassa importància i, la major part, d'estat civil i d'antiguitat molt incerts, sovint fins d'existència o legitimitat dubtosa; remetem per a ells als *DAG.* i *AlcM*, afegint-hi ací alguna dada escadussera (eventualment útil) sense fer-nos-en solidaris (és difícil de destriar-hi el «tant de culpa» atribuïble al lexicògraf en tals contaminacions, que és del que es tracta en la majoria).

Brúfol 'esquerp' com a adjectivació del nom de la bèstia (sota la influència de *brufada* i de *ruífol*) (mot segurament ben fundat)¹ usual a Gandesa (*AlcM*) i Maestrat: «l'altíssim rocam de cel un poc / només deixa visible: / *brúfola* allí i poruga / l'aigua verda del riu saltant remuga», GGirona, *Seidia*, 72; terme d'adoberia, *BDC* xix, 46; mall. «una espècie de bou; i l'acció de *brufar*, lo que en cast. diuen *resoplido, bufido*», «*brúfols* en fan els boc muntanyens ben rabents i aridts» [recordem l'ús sentit a la Serra de Bèrnia], AMAlcover, *BDLC* III, 13, i ix, 316; cf. la nota de Spitzer, *Lex. a. d. Kat.*, 23. *Bufalenc* 'bla, fofa, aflonjat' tort. (Moreira, *Folk.*, 402, i *AlcM*) és més aviat alteració de **bufadenc* (atenuatiu de *bufat*), però amb influència de *brúfol* i mots com *famolenc*.

¹ També tindrem en compte que ja l'usa per a un animal Verdager en l'*Atl.*, cant II (ambigu si és subst. o adj.) i N. Oller ho posa en el sentit de 'malhumorat, rúfol' en boca de l'heroïna de *La Pallona* i veg. les cites *DBal*. Però dubto que tingui

bon fonament en el sentit de 'fosc de color', en què el preconitza Careta, *Barbr.*, p. 309, per evitar *pardo*.

Bruga, brugar, bruguera, bruguerola, V. *bruc Bruig, bruit*, V. *brogit*

BRUIXA, mot comú a les tres llengües romàniques de la Península i als dialectes occitans de Llenguadoc i Gascunya, d'origen incert, probablement pre-romà però de procedència dubtosa; les llengües germanes suposen bases fonètiques un poc divergents: **BRÖIKSA* i **BRÖKSA* l'occità i aragonès, **BRÜKSA* el castellà i portuguès, i el català tant pot correspondre a la primera com a l'última (l'indici geogràfic faria creure més aviat allò); com que aquesta diversitat de timbres és paral·lela a les tres variants del nom cèltic del bruc —*VRÖIKO-*, reduït en uns llocs a **BRÜKO*, en altres a **BRÖKO* o **BRÖK(1)O*— és possible que el nom de la bruixa en sigui un derivat cèltic **VRÖIKSĀ* amb el sentit de 'la que va per les brugueres amb el diable' o 'dona pagana, enemiga dels cristians' (compareu l'al. *heide* 'pagà', 'landa' i 'bruc'). □ 1.ª doc.: S. XIII, «RMartín».

En el Vocabulista àrab i llatí atribuït a aquest teòleg català (en tot cas compilat en el S. XIII en terra catalana, potser a Mallorca), i que conté glosses catalanes, el mot figura a les pp. 222 i 161 (ed. Schiaparelli); com explicà Dozy (*Suppl.* I, 242a): «Le Voc. traduit *bruxa* par *habiba* ('amante'), *qarîna* ('compagne') et *kābûs* ('incube', selon les dict.); il est donc évident qu'il prend *bruxa*, non pas dans le sens de 'sorcière' mais dans celui de 'súcube', démon qui, comme on a cru longtemps, prend la forme d'une femme, pour avoir commerce avec un homme». Explicació que pot ser ben exacta i que naturalment no significa que, per als autors de la compilació, *bruxa* no volgués dir també la dona màgica o de males arts; entre altres coses perquè, no coneixent a fons les creences i el folklore de l'època, ignorem si, per exemple, no es creia, identificant les bruixes amb diables menors, que el dimoni se servís de bruixes amb el paper de súcube; i alhora l'altra acc. '*kābûs*' podria indicar que el mot juntament significava 'malson horrible causat per un dimoni que ens pesa damunt': cast. *pesadilla, mampesada*, fr. *cauchemar*, al. *alldruck*, volien dir primerament això.

De fet, la segona documentació del mot en català és en el *Torcimany* de Lluís d'Aversó (fi del S. XIV), que, en la llista de rimes en *-úixa*, en inclou-hi dues vegades el mot *bruxa* l'explica un cop «per lo *bruxar*» (no sabem bé si és un verb en el sentit de 'burxar' o 'embruixar' o altra cosa) i l'altre «per la fantasma» (531.13): ací, doncs, podria ser una expressió figurada o expressar una altra mena de superstició (p. ex. que els apareguts difunts són bruixes que ho fingeixen, etc.) o bé referir-se precisament a l'incube o fins el súcube.

D'altra banda el significat modern i ordinari apareix inequívoc aviat en textos ben explícits: en les Ordí-